

İLKÖĞRETİM 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HAKLARINI BİLME DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Sevgi COŞKUN KESKİN*

Dr. Yusuf KESKİN**

ÖZET

Çocuk hakları konusu günümüzde oldukça popüler bir konudur. Çoğu toplum çocuklarının haklarını korumaya yönelik tedbirlere başvurmaktadır. Sağlıklı bir toplum; bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı olan bireylerden oluşur. Bireylerin sağlıklı olabilmesi ise onlara çocuklukta verilen eğitim ve olanaklar ile ilgilidir.

10 yıl süren çalışmalar sonucunda hazırlanan bugünkü *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oybirliği ile onaylanmıştır. 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak 5058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüş ve Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır. Bu araştırma; çocuk hakları ve eğitiminin ülkemizdeki durumunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmaya uygun olması nedeni ile Survey (tarama) metodu türlerinden *genel tarama modeli* seçilmiştir. Araştırma 2004-2005 öğretim yılında İstanbul İli'ne bağlı Ümraniye İlçesi'nde, resmi ilköğretim okullarında öğrenim gören 23 tane 7. sınıf ve 18 tane 8. sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunu geliştirmek için; İstanbul Vakfı Çocukları (1999) tarafından uzmanlarına hazırlatılan ve çocuk hakları bildirgesinin sadeleştirilmiş şekli olan "Benim Haklarım" adlı kitapçıktan faydalanılmıştır. Görüşme formu aracılığıyla öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra, bu görüşler gruplandırılarak bilgisayar ortamında SPSS programına aktarılmıştır. Bu görüşlerin yüzde ve frekansları alınmıştır. Bunun dışında 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin görüşlerinde bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için ki kare (χ^2) testi yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Çocuk Hakları, İnsan Hakları, Vatandaşlık, Sosyal Bilgiler
An Investigation About The Knowledges Of Their Rights Of 7th And 8th Classes' Students

ABSTRACT

Child rights is one of the popular subject nowadays. Most socials have cautions about to protect child rihts. A healty social must have peoples who have social, physical, phsychological healty. The healty of a person is connected with the education and possibilities that are given in child term.

At the result of a study which is investigated for ten years, the convention on the rights of the child is accepted in 20, November, 2009. It is accepted in Turkey in 27 January 1995 by publishing in Official Gazette as the law of the number 5058. This investigation is about the child rights and its education in our country. General Survey methods is used among the survey methods in this investigation. Our study is done with 23 students attended 7th classes and 18 students attended 8th classes

* Yard. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

** Dr., Öğretmen.

in Umraniye, a town, in Istanbul. It is used semi-structured interview forms. For interview forms it is benefitted from a booklet called 'My Rights' and prepared by the experts of Istanbul Child Foundation. After collecting the opinions by the interview forms, the opinions are classified and transferred to SPSS program. The frequencies and percentages of these opinions are calculated. Also Chi-Square tests are done to find out the differences between the opinions of the 7th classes students and 8th classes students.

Keywords: Child Rights, Human Rights, Citizenship, Social Sciences.

1. GİRİŞ

Ülkeler maddi ve manevi mutluluğa ulaşmak ve barış içinde yaşamak için, olanaklarının çoğunu, çocuklarının sağlıklı büyümelerine ayırmalıdır (Akyüz 2000). Zira çocuklar; bilindiği gibi bir ülke için şimdiki zamanın gelecek toplumunu oluştururlar. Toplumların ise, daha ileri gidebilmesi için sağlıklı bir yapıya sahip olmaları gerekmektedir. Toplumların sağlıklı bir yapıya sahip olmaları, ancak o toplumu oluşturan unsurlara bağlıdır. Toplumun oluşturan en önemli unsur ise insandır ve ancak insanın bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı olması, o toplumun yapısını sağlıklı kılmaktadır.

Çocuklar; davranışları, duygu ve düşünceleri ile gelişim özellikleri bakımından yetişkinlerden farklı, değişime ve yenileşmeye açık, kendilerine özgü varlıklardır (Koçak 2001). Değişime ve yenileşmeye açık olmaları göz önüne alınarak, sağlıklı bir toplum oluşturmak için, çocuklara çok iyi bir eğitim verilmelidir. Yalnız burada "iyi bir eğitim" kavramıyla kastedilen, bir bilgi yığınına çocuğa yüklemek değildir. "İyi bir eğitim" kavramıyla kastedilen çocuğun; çevreyi ve dünyayı iyi tanıma, ihtiyaçları tespit edebilme, hak ve sorumluluklarının farkında olma, karşılaştığı problemleri çözebilme, iletişim kurabilme, kendini ifade edebilme, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini kazanmasıdır.

Böyle bir eğitimin (iyi bir eğitim) verilebilmesi için; ilk önce çocuğun dünyada ve toplumlarda "çocuk" olarak nasıl bir konuma sahip olduklarının ve haklarının bilinmesi ve bu bilgilerin ışığında çocuklara bilinçli hareket edebilecekleri bir hareket alanı yaratılması gerekmektedir. Erken yaşlarda çocuğun içinde bulunduğu çevre ve çocuğa sağlanan eğitimin niteliği onun gelecekteki başarılarını ve yaşam kalitesini belirlemektedir (Senemoğlu 2001).

1.1. Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi

Çocuk, eski devirlerden beri toplumların ilgilendiği bir varlıktır. Ancak, bu ilginin niteliği, kapsamı ve biçimi tarihsel gelişimde farklılıklar göstermektedir (Akyüz 2001).

Uluslararası alanda çocukların korunmasına ilişkin bir örgütün kurulması düşüncesini ilk olarak 1894 yılında Jules de Jeune ortaya atmıştır. Savaşların yarattığı olumsuzlukların ortadan kaldırılması ve insanlığın barış ve huzurlu bir dünyada yaşamak isteği sonucu kurulan Milletler Cemiyeti, ilk olarak 26 Eylül 1924'te Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi'ni kabul etmiştir. Ancak 1939 yılında yeni bir savaş çıkması Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bir süre ertelenmesine neden

olmuştur. 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi'nde çocukların hak ve özgürlüklerine yeterince değinilmediği için çocukların özel durumları ve özel korunma ihtiyaçları nedeniyle çocuklara özgü ayrı bir belge hazırlama çalışmaları başlatılmıştır. 20 Kasım 1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 78 ülkenin genel temsilcilerinin katıldığı genel oturumda Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni oybirliğiyle kabul etmiştir (Aral ve Gürsoy 2001; Müftü 2001).

1959 *Çocuk Hakları Bildirgesi*'nde çocuğun fiziksel ve ruhsal olarak olgunlaşmamış olduğu göz önünde tutularak, doğum öncesi ve sonrasında özel bakıma ve korunmaya muhtaç olduğu vurgulanarak, artık çocuklar arasında ayırım yapılmaması, çocukların gelişmelerini sağlayacak tüm imkan ve olanaklardan yararlanmaları gerçeği vurgulanıyordu. Uluslar arası topluluk çocuk refahı ile ilgili konularda yol gösterici olarak bu bildirgeyi yıllarca göz önünde tutmuştur. Ancak zaman içinde süratle gelişen ve kalkınan dünyamızda çocukların haklarının korunması için yalnızca bir iyi niyet ifadesinden öteye gidemeyen bu bildirden daha bağlayıcı olan uluslar arası belgelere gereksinim olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır (Müftü 2001).

10 yıl süren çalışmalar sonucunda hazırlanan bugünkü *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oybirliği ile onaylandı. Sözleşme 26 Ocak 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler'e üye devletlerin imzalarına açıldı. Belgeyi aynı gün 61 ülke imzalamıştır. 20 ülke tarafından onaylanarak uluslar arası bir yasa gücüyle yürürlüğe girmiştir. 14 Şubat 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanan ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanan sözleşme 9 Aralık 1994 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak 5058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüş ve Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır (Aral ve Gürsoy 2001; Müftü 2001).

1.2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin İçeriği

Çocukların Magna Carta'sı olarak nitelendirilen sözleşme dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar bütün halklar için aynı anlamı taşımaktadır (Müftü 2001). Sözleşme; çocukların insan hakları yasasıdır. Çocukların ve gençlerin her yönden nitelikli ve bilinçli insanlar olarak yetiştirilmesine, toplumun ve insanlığın mutluluğunu ve geleceğini korumasına dönük bir yatırımdır. Çocukların yeteneklerini, özgürce geliştirebilecekleri olanaklar ve bu olanakların sağlanması koşullarını tanımlar (Cılga 2001).

Akyüz (2001) ve Aras, Birinci ve Uluç (2001), sözleşmede yer alan dört hakkın, çocuklara tanınan diğer bütün hakların kullanılmasında ve devletlere yüklenen görevlerin yerine getirilmesinde göz önünde bulundurulacak temel ilkeler niteliğinde olduğunu belirtmektedirler. Bu haklar şunlar:

1. Ayrımcılığın Önlenmesi
2. Yaşama ve Gelişme Hakkı
3. Çocuğun Yüksek Yararının (Güvenliğinin) Korunması

4. Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi

1.3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de Çocuğun Eğitim Hakkı

Eğitim hakkı, çocuğun en önemli temel haklarından biridir. Hem bireyin hem toplumun gelişmesi; herkese yeteneği, kapasitesi ve ilgisi doğrultusunda eğitim görme hakkının sağlanmasına bağlıdır. Ayrıca, insan hakları ile ilgili uluslar arası belgelerin ve anayasaların temel ilkeleri olan hürriyet, eşitlik ve demokrasi, bireyin ve toplumun gelişmesi sağlanmadıkça gerçekleştirilemez. Çünkü insan hakları ve demokrasi, ancak halkın belirli bir eğitim düzeyine ulaştırılmasıyla gerçekleştirilebilir (Akyüz 2000: 396).

Çocuk hakları Sözleşmesinin 28. maddesi çocukların eğitim hakkını tanımakta, taraf devletleri, çocuklara ücretsiz zorunlu temel eğitim sağlamak, ortaöğretimi genel ve mesleki olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlemek ve bunları tüm çocuklara açık bulundurmaya yükümlü tutulmuştur (Akyüz 2001).

Sözleşmenin 29. maddesi ise devletlerden, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla geliştirilmesini ve özgür bir toplumda etkin bir yaşantıya sorumluluk üstlenecek biçimde hazırlanmasını istemektedir (Akyüz 2001).

Eğitim hakkını düzenleyen 28. ve 29. maddeler sözleşmedeki tüm hakları kapsayan dört temel ilkeyle birlikte uygulanmalıdır. Bu ilkelerin hepsi, bir eğitim sisteminin ya da belirli bir okulun nasıl biçimlendirileceği başta olmak üzere gerek fiziksel çevre, gerekse programlar bakımından kapsamlı bir çerçeveye sahiptir (Akyüz 2001).

1.4. Türkiye’de Çocuk Hakları Eğitimi

Türkiye çocuk haklarına dair uluslararası sözleşmelere imza atmasına ve çocuğun “eğitim hakkını” kabul etmesine karşın bu konudaki rakamlar, pek de hedeflere ulaşamadığımızı ortaya koyuyor. 18 Ağustos 1997’de büyük umutlarla kabul edilen 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin de aradan geçen 10 yılda pek başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Eğitimde niteliğin geliştirilmesi, eğitim kurumlarının en önemli görevlerinden biridir. Okulda eğitim çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına göre hazırlanmış programlar çerçevesinde yürütülür. Okulda öğrencilere hangi davranışların nasıl kazandırılacağı eğitim programlarında yer alır. Bu sebeple eğitimin niteliği büyük ölçüde uygulanan programa bağlıdır. Zamanla değişen ve gelişen bilgiler okulda verilir. Bu nedenle okuldaki eğitim yenilikçi ve gelişmeye açık olmalıdır. Bu ilke programların geliştirilmesinde de dikkate alınmalıdır. Kısaca, programlar geliştirildikçe eğitimin niteliğinin de artması gerekir (Doğan 2000; Erden 1998). Fakat, araştırma bulguları açıkça göstermiştir ki, bugün ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerimizin çoğunluğu (7. ve 8. sınıflardaki) haklarını bilmemektedir. Bu durum doğrudan onlara verilen eğitimle yani uygulanan öğretim programları ile ilgilidir. Bu nedenle aşağıda çocuk hakları

konusuna, Türkiye’de uygulanan öğretim programlarında ne kadar yer verildiği üzerinde durulmuştur.

Ayrıca yapılan araştırmalar, eğitimcilerimizin çocuk hakları konusunda eğitime ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk hakları konusunda öğretmenler sınıfta kalmıştır. Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı’nın (YÖRET) eğitimciler arasında, çocuk hakları konusunda yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerin yüzde 61’inin Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni okumadığı bulunmuştur. Aynı araştırma “Burası Türkiye” dedirten bir çelişkiyi de ortaya çıkarmıştır. Araştırma sırasında, eğitim görevlilerinin yüzde 92’sinin çocuk hakları ile eğitim arasında ilişki olduğunu kabul ettikleri de belirlenmiştir (Duran 2004).

2. YÖNTEM

Bu başlık altında araştırma modeli, evren ve örneklem, araştırmanın amacı ve önemi, sayıtlar ve sınırlılıklar ele alınmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmaya uygun olması nedeni ile Survey (tarama) metodu türlerinden *genel tarama modeli* seçilmiştir.

Survey denilince akla gelen ilk şey, genellikle anket ve mülakat teknikleridir (Kaptan 1998: 61). Bu sebeple araştırmanın verilerini toplamak amacı ile öğrencilere uygulanmak üzere yarı yapılandırılmış (Yarı Formel) bir görüşme formu geliştirilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

2.2.1. Evren

Araştırmanın evreni, 2004-2005 öğretim yılında İstanbul iline bağlı Ümraniye ilçesinde, resmi ilköğretim okullarında öğrenim gören 7. ve 8. sınıf öğrencileridir.

2.2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini; İstanbul İli’ne bağlı Ümraniye İlçesi’ndeki Haşim İşcan İlköğretim Okulu ve Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu’nda öğrenim gören 23 tane 7. sınıf ve 18 tane 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

2.3. Araştırma Süreci

Araştırmanın problemini tanımlamak için 2004-2005 öğretim yılı bahar yarısında; insan hakları, çocuk hakları ve vatandaşlık eğitimine dair literatür incelenmesi yapılmıştır.

Görüşme formunu geliştirmek için; İstanbul Vakfı Çocukları (1999) tarafından uzmanlarına hazırlatılan ve çocuk hakları bildirgesinin sadeleştirilmiş şekli olan “Benim Haklarım” adlı kitapçıktan faydalanılmıştır. Çocuk hakları maddeleri dikkate alınarak yarı yapılandırılmış (yarı formel) bir görüşme formu geliştirilmiştir. Bu görüşme formu Ek 1’de verilmiştir.

Bazı uzmanlara form inceletildikten sonra gerekli düzeltmeler yapılmış ve örnekleme yer alan öğrencilerle görüşülerek görüşme formları doldurulmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Görüşme formu aracılığıyla öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra, bu görüşler gruplandırılarak bilgisayar ortamında SPSS programına aktarılmıştır. Bu görüşlerin yüzde ve frekansları alınmıştır. Bunun dışında 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin görüşlerinde bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için ki kare (χ^2) testi yapılmıştır.

2.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma; çocuk hakları ve eğitiminin ülkemizdeki durumunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

2.6. Araştırmanın Önemi

Genellikle ekonomik anlamda ele alınan küreselleşme olgusu, ülkelerin sosyal ve siyasal politikalarını da yakınlaştırmaktadır. Bu anlamda, sadece ekonominin değil, insan haklarının gelişmesi, devlet-toplum ilişkilerinin demokratikleşmesi ve sivil toplumun güçlenmesi gibi sosyal olayların da küreselleştiği görülmektedir (Alp ve Kahraman 2001). Küreselleşme önu alınmaz bir hızda yayılmaktadır. “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ve ardından “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” küreselleşme kavramının gelişimine hız kazandırmaktadır. Dünyada durum böyle iken ülkemizde “çocuk hakları” ve içeriğinden çocukların ne denli haberdar olduğu önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırma bu sorunun çözümüne bir bakış açısı getireceği için önemlidir.

2.7. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir:

1. Örneklem grubu evreni temsil etmektedir.
2. Araştırmada kullanılan gözlem formu, öğrencilerin çocuk haklarını bilmesi ve bu haklara duyarlılığını saptaması yönünden geçerli ve güvenilir ölçme aracıdır.
3. Görüşme formunda, öğrencilerin görüşlerini gerçeğe uygun olarak yansıtacakları kabul edilmektedir.
4. Bu araştırmada kullanılan araç, teknik ve yöntemlerin bu araştırma kapsamına ve amacına uygun olduğu kabul edilmektedir.

2.8. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Bu araştırmada kullanılan ölçme aracı, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla,
2. Araştırma, görüşme yapılan öğrencilerin okuduğu okullarla,
3. Araştırma süresi 2004-2005 öğretim yılı bahar yarıyılıyla,
4. Araştırma yapılacak örneklem grubu, ilköğretim okulu 7. ve 8. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

3. BULGULAR VE YORUM

Burada öncelikle öğrencilerin kişisel bilgileri ile ilgili bulgulara, daha sonra ise genel bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Öğrencilerin Kişisel Bilgileri İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 68,3'ü (28 öğrenci) kız, %31,7'si (13 öğrenci) erkektir. Bu öğrencilerin % 56,1'i (23 öğrenci) 7. sınıfta, % 43,9'u ise (18 öğrenci) 8. sınıfta öğrenim görmektedir.

TABLO 1: “Babanın Mezun Olduğu Okul” a Göre Öğrencilerin Dağılımı

Babanın Mezun Olduğu Okul	f	%
İlkokul	20	48,8
Ortaokul	9	22,0
Lise	8	19,5
Yüksekokul	1	2,4
Üniversite	2	4,9
Vefat Etmiş	1	2,4
Toplam	41	100,0

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan toplam 41 öğrencinin yarıya yakınının (% 48,8) babasının ilkokul mezunu, % 22'sinin ortaokul mezunu, % 19,5'inin ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Yüksekokul ve üniversite mezunu baba sayısı ise 3 olup (% 7,3), bu oran oldukça azdır.

TABLO 2: “Annenin Mezun Olduğu Okul” a Göre Öğrencilerin Dağılımı

Annenin Mezun Olduğu Okul	f	%
İlkokul	27	65,9
Ortaokul	6	14,6
Lise	6	14,6
Vefat Etmiş	2	4,9
Toplam	41	100,0

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan toplam 41 öğrencinin yarısından fazlasının (% 65,9) annesinin ilkokul mezunu, % 14,6'sının ortaokul mezunu, yine % 14,6'inin ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Yüksekokul ve üniversite mezunu anne bulunmamaktadır. Bu sayısal veriler ışığında araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu anlaşılmaktadır.

TABLO 3: “Babanın Mesleği” ne Göre Öğrencilerin Dağılımı

Babanın Mesleği	f	%
İşçi	8	19,5
Memur	3	7,3
Öğretmen	1	2,4
Serbest Meslek	18	43,9
Emekli	10	24,4
Vefat Etmiş	1	2,4
Toplam	41	100,0

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan 41 öğrenciden yarısına yakınının babalarının (% 43,9) serbest meslek sahibi, 10 tanesinin emekli (% 24,4) ve 8

tanesinin ise işçi (% 19,5) olduğu görülmektedir. Öğrencilerden sadece bir tanesinin babası öğretmen, 3 tanesinin ise devlet memurudur.

TABLO 4: “Annenin Mesleği”ne Göre Öğrencilerin Dağılımı

Annenin Mesleği	f	%
Ev Hanımı	20	48,8
Öğretmen	1	2,4
Serbest Meslek	18	43,9
Vefat Etmiş	2	4,8
Toplam	41	100,0

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan 41 öğrencinin annelerinin hemen hemen yarısı (% 48,8) ev hanımı, 18 tanesi serbest meslek sahibi (% 43,9) ve sadece 1 tanesi (% 2,4) öğretmendir.

Yukarıda verilmiş olan anne ve baba mesleği ile ilgili Tablo 3 ve 4’ye genel olarak bakıldığında araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ailelerinin büyük çoğunluğunun düşük gelir seviyesinde olduğu görülmektedir.

3.2. Genel Bulgular

Burada öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilmiş olan bilgilerin tablolar yardımıyla istatistiksel olarak dökümü yapılmış ve yorumlara yer verilmiştir.

3.2.1. Öğrenci Görüşlerinin Yüzdelerle Dağılımı

Öğrencilere uygulanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soru maddeleri için değişkenlere göre yapılan ki kare (χ^2) testinde farklılaşma tespit edilen soruların frekans tabloları yapılmış ve tabloların hemen altında yoruma yer verilmiştir.

TABLO 5: “S.7: Çocukların yaşama hakkı güvenceleri çocuk hakları sözleşmesinde;” Cevabına Göre Öğrencilerin Dağılımı

S.7’ye ait görüşler	f	%
Evet, belirlenmiştir.	35	85,4
Hayır, belirlenmemiştir.	5	12,2
Açıklama getirememiş.	1	2,4
Toplam	41	100,0

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin hemen hemen tamamına yakınının (% 85,4 – 35 kişi) doğru cevap olan “Evet, belirlenmiştir” şıkkını seçtikleri görülmektedir. 5 çocuk (% 12,2) “Hayır, belirlenmemiştir” cevabını seçmiş, 1 öğrenci ise (% 2,4) açıklama getirmemiştir.

TABLO 6: “S.10: Annem ve babam bana bakmazsa; bana bakmak zorundadır” Cevabına Göre Öğrencilerin Dağılımı

* Burada soru 10 ve soru 19’a ait olan tablolar birleştirilmiştir. Her iki soruda birbirine yakın olup cevapları da aynıdır.

S.10'a ait görüşler		f	%
..... bana bakmak zorundadır.	Beni doğurdularsa bakmak zorundalar.	3	7,3
	Akrabalarım	10	24,4
	Devlet	12	29,3
	Komşum	1	2,4
	Kendi başımın çaresine bakarım.	5	12,2
	Çocuk esirgeme kurumu	4	9,8
	Amcamlar	3	7,3
	Açıklama getiremiyor.	3	7,3
S.19'a ait görüşler		f	%
Çünkü;	Kimsesiz çocukları devlet korumalı	2	4,9
	Bakmak zorundalar.	9	22,0
	Ailemden sonra en yakınım onlar.	7	17,1
	Bende bu ülkenin bir ferdiyim. Anayasada çocuk hakları bulunmaktadır.	5	12,2
	Açıklama getirememiş.	17	41,5
Toplam	41	100,0	

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin % 29,3'ü (12 kişi) devlet, % 24,4'ü (10 kişi) ise akrabalarım bana bakmak zorundadır şeklinde görüş belirtmişlerdir. 4 öğrenci ise (% 9,8) Çocuk Esirgeme Kurumu cevabını vermiştir. Bu cevapta, devlet şikkına eklenecek olursa öğrencilerin % 39,1'inin (16 kişi) bu soruyu "devlet" şeklinde cevapladığı söylenebilir. Tablo 8'in ikinci kısmı (S.19'a verilen cevaplar) incelendiğinde bir tezatla karşılaşmaktadır. Onuncu soruda aileleri kendilerine bakmayacak olursa devletin veya akrabalarının kendilerine bakmak zorunda olduğunu kabul eden öğrencilerden 17 tanesi (% 41,5) bu soruda görüş belirtmemiştir. Buna karşın 5 kişinin "Ben de bu ülkenin bir ferdiyim. Anayasada çocuk hakları bulunmaktadır" şeklinde fikir beyan etmesi kendi haklarının farkında olduklarını göstermektedir.

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin % 80,4'ü (33 kişi) ailelerinin, % 12,2'si (5 kişi) doktorların ve 3 kişi ise (% 7,3) devletin kendilerini tedavi ettirmek zorunda olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgulara dayanılarak iki yorum getirilebilir. Bunlardan ilki öğrenciler çocuk haklarını bilmediği konusudur. Diğeri ise öğrencilerin -çevrelerinin (aile, arkadaş vb.) etkisiyle- devlete (daha doğrusu hükümetlere) karşı bir güvensizliğin söz konusu olmasıdır.

TABLO 7: "S.21: Hastalanırsam beni tedavi ettirmek zorundadır. Çünkü;..." Cevabına Göre Öğrencilerin Dağılımı

S.21'e ait görüşler		f	%
tedavi ettirmek zorunda	Ailem	32	78,0
	Annem	1	2,4
	Devlet	3	7,3
	Doktorlar	5	12,2
Toplam	41	100,0	
Çünkü	Ben onların çocuğuyum.	20	48,8

	Ölebilirim de.	1	2,4
	Tedavi ettirmek zorundalar.	7	17,1
	Bu ülkenin vatandaşıyım. Bu hakkım var.	3	7,3
	Açıklama getirememiş.	10	24,4
Toplam		41	100,0

Tablo 7'nin ikinci kısmı incelendiğinde ise ilk kısımda verilen cevaplara uygun olarak gerekçelerin belirtildiği görülmektedir. Ayrıca yirmi birinci soruya verilen cevaplar ile sınıf, anne/baba mezuniyeti ve baba mesleği değişkenleri arasında, yapılan Ki Kare (χ^2) testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamış; fakat cinsiyet değişkeni ile öğrenci cevapları (ilk boşluk) arasında istatistiksel açıdan .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yukarıda belirtilen farklılık dikkate alındığında, 13 erkek öğrencinin tamamının "Ailem" cevabını verdiği, toplam 28 kızdan ise 20 tanesinin "Ailem" cevabını vermesine karşın 5 tanesinin "Doktorlar" ve 3 tanesinin ise "Devlet" cevabını verdiği tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre bu soruda daha çok bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

TABLO 8: "S.22: Bana göre; çocukların eğitim hakkı vardır. Çünkü;.." Cevabına Göre Öğrencilerin Dağılımı

S.22'ye ait görüşler	f	%
Geleceğim için eğitim şart.	15	36,6
Milletine yararlı bir birey olmak için.	6	14,6
İnsan haklarında belirtilmiştir.	1	2,4
Eğitim en önemli haktır.	12	29,3
Bu hak bizlere devletçe tanınmıştır.	2	4,9
Çocuklar da insandır.	3	7,3
Açıklama getirememiş.	2	4,9
Toplam	41	100,0

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin tamamına yakın kısmı (% 95,1 - 39 kişi) çocukların eğitim hakkının bulunduğunu kabul etmiş, sadece 2 öğrenci bu konuda görüş belirtmediği görülmektedir. Öğrenci, cevapları geniş bir yelpazede yer almış olmakla birlikte hepsinde eğitim hakkı bulunduğu kabul edilmiş olup, sadece yorumlamalarda farklılıklar görülmektedir. Öğrencilerden 15'inin (% 36,6) "Geleceğim için eğitim şart" ve 12 öğrencinin ise (% 29,3) "Eğitim en önemli haktır" şeklinde görüş belirtmeleri öğrencilerin bu konuda bilgi sahibi olduklarını; geriye kalanının ise konuyla ilgili durumun farkında olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca yirmi ikinci soruya verilen cevaplar ile sınıf, cinsiyet, anne/baba mezuniyeti ve baba mesleği değişkenleri arasında, yapılan Ki Kare (χ^2) testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

TABLO 9: "S.25: Bana göre boş zamanlarımı değerlendirilmem için yapılan çocuk bahçeleri, çocuk kulüpleri, kitaplık, spor okulları açılmak zorundadır. Çünkü;.." Cevabına Göre Öğrencilerin Dağılımı

S.25'e ait görüşler	f	%
Bizimde oynamaya hakkımız var.	5	12,2
Herkes bilgilendirilmeli	5	12,2
Bunlar gereklidir.	13	31,7
Çocuk haklarından dolayı.	3	7,3
Vaktimizi güzel şeylerle değerlendirmek için.	10	24,4
Açıklama getirememiş.	5	12,2
Toplam	41	100,0

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin tamamına yakın kısmı (% 87,8 - 36 kişi) çocukların bu hakkının bulunduğunu kabul etmiş, sadece 5 öğrenci bu konuda görüş belirtmediği görülmektedir. Öğrenci cevapları geniş bir yelpazede yer almış olmakla birlikte hepsinde bu alanlardan (spor salonları, çocuk bahçeleri gibi) yararlanmayı çocuklara ait bir hak olarak gördükleri anlaşılmakta, sadece yorumlamalarda farklılıklar görülmektedir. Öğrencilerden 13'ünün (% 31,7) "Bunlar gereklidir" ve 10 öğrencinin ise (% 24,4) "Vaktimizi güzel şeylerle değerlendirmek için" şeklinde görüş belirtmeleri öğrencilerin bu konuda bilgi sahibi oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yirmi birinci soruya verilen cevaplar ile anne/baba mezuniyeti ve baba mesleği değişkenleri arasında, yapılan Ki Kare (χ^2) testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamış; fakat cinsiyet değişkeni ile öğrenci cevapları ve sınıf değişkeni ile öğrenci cevapları arasında istatistiksel açıdan .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yukarıda belirtilen cinsiyet-öğrenci cevapları arasındaki farklılık dikkate alındığında, 8 erkek öğrencinin "Vaktimizi güzel şeylerle değerlendirmek için" cevabını vermesine karşın sadece 2 kız öğrenci bu cevabı vermiştir. Tam tersi bir durum da "Bunlar gereklidir" cevabı için geçerlidir. Sadece 1 erkek öğrenci bu cevabı yazmış iken, bu cevabı yazan kız öğrenci sayısı 12'dir. Tüm bu veriler dikkate alındığında, kız ve erkek öğrencilerin bu soruya yazdıkları cevaplar arasında bir farklılaşmanın varlığından söz edilebilir.

Sınıf düzeyi-öğrenci cevapları arasındaki ilişki dikkate alındığında ise 10 yedinci sınıf öğrencisi "Bunlar gereklidir" şeklinde yazmış iken, sadece 3 sekizinci sınıf öğrencisi bu şekilde yazmıştır. "Çocuk haklarından dolayı" şeklinde yazan öğrencilerin hepsi ise sekizinci sınıf öğrencisidir. Tüm bu veriler dikkate alındığında, 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin bu soruya yazdıkları cevaplar arasında bir farklılaşmanın varlığından söz edilebilir.

TABLO 10: "S.28: Annem ve babam ben yaramazlık yaptığım zaman;.." Cevabına Göre Öğrencilerin Dağılımı

S. 28'e ait görüşler	f	%
İstedikleri gibi beni cezalandırırlar. Çünkü;	Hak etmişimdir.	5 12,2
	Ceza olmazsa gene yaparım.	4 9,8
İstedikleri gibi beni cezalandıramazlar. Çünkü;	Ailem doğru olanı yapar.	9 22,0
	Açıklama getirememiş.	2 4,9
İstedikleri gibi beni cezalandırırlar. Çünkü;	Benimde yaşama hakkım var.	4 9,8
	Hak ettiğim kadar ve yaşıma göre cezalandırılırım.	12 29,3

	Psikolojim bozulabilir.	2	4,9
	Açıklama getirememiş.	3	7,3
Toplam		41	100,0

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin yarısının (% 51,3 – 21 kişi) doğru cevap olan “İstedikleri gibi beni cezalandıramazlar” cevabını verdikleri görülmektedir. Bu cevabı veren öğrencilerden 12’si (% 29,3) “Hak ettiğim kadar ve yaşıma göre cezalandırılırım” şeklinde gerekçe belirtmiştir. Öğrencilerin % 48,7’si (20 kişi) ise “İstedikleri gibi cezalandırabilirler” seçeneğini seçmişlerdir. Bu cevabı veren öğrencilerden 9’u “Ailem doğru olanı yapar”, 5’i “Hak etmişimdir”, 4’ü ise “Ceza olmazsa gene yaparım” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu cevaplar dikkate alındığında öğrencilerin büyük çoğunluğunun hak etmedikleri durumlarda bile aileleri tarafından cezalandırılmayı kabul ettiklerini göstermektedir. Bu durum ailelerin çocuğa karşı baskıcı bir tavır izlendiği yorumu yapılabilir. Çocukların yazdıkları gerekçeler dikkatlice incelendiğinde, hepsinde bu konunun bir çocuk hakları meselesinden ziyade, bir aile içi olay olarak algılandığı görülmektedir. Ayrıca yirmi sekizinci soruya verilen cevaplar ile cinsiyet, anne/baba mezuniyeti ve baba mesleği değişkenleri arasında, yapılan Ki Kare (χ^2) testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamış; sınıf değişkeni ile verilen cevaplar arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yukarıdaki farklılık dikkate alındığında, farklılaşma “İstedikleri gibi beni cezalandıramazlar” cevabını verenlerde farklılaşma ortaya çıkmıştır. Bu cevabı, 8. sınıf öğrencilerinden sadece 5 tanesi; 7. sınıf öğrencilerinden de 15 tanesi vermiştir. Bu durum dikkate alındığında 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine göre çocuk hakları konusunda daha bilgili oldukları söylenebilir.

TABLO 11: “S.30: Bir erkek çocuk 15 yaşında;” Cevabına Göre Öğrencilerin Dağılımı

S.30’a ait görüşler		f	%
Askere gidebilir. Çünkü;	Zorunluluk olmadıkça gidilmez.	1	2,4
	Kendini hazır hissedebilirse gidebilir.	1	2,4
Askere gidemez. Çünkü;	Daha gelişimini tamamlayamamıştır.	17	41,5
	19 yaşını doldurması gerekir.	22	53,7
Toplam		41	100,0

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 95,2 – 39 kişi) doğru cevap olarak “Askere gidemez” seçeneğini seçtikleri görülmektedir. Sadece 2 öğrenci (% 4,8) “Askere gidebilir” seçeneğini seçmiştir. Bu soru öğrencilerin çocuk haklarına dair bir eğitim alıp almadıklarını ölçen iyi bir sorudur. Çünkü Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre gerekli görüldüğünde, 15 yaş ve üstü herkes askere alınabilir. 15 yaş altı çocuklar ise askere alınamaz. Bu cevaplar dikkate alındığında öğrencilerin büyük çoğunluğunun çocuk haklarından habersiz oldukları anlaşılmaktadır. Çocukların bu soruyu kendi çevrelerinde, ailelerinde gördükleri-duydıkları şekilde cevapladıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca otuzuncu soruya verilen cevaplar ile sınıf, anne/baba mezuniyeti ve baba mesleği

değişkenleri arasında, yapılan Ki Kare (χ^2) testinde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamış; cinsiyet değişkeni ile verilen cevaplar arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yukarıdaki farklılık dikkate alındığında, farklılaşmanın “Askere gidebilir” seçeneğinde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu seçeneği (Aynı zamanda bu doğru seçenektir.) seçen 2 öğrencinin ikisi de erkektir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; öncelikle araştırma sonunda ulaşılan sonuçlara, daha sonra ise bu sonuçlara dayalı olarak getirilen önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Bu çalışmanın sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. İlköğretimde, çocuk hakları ile ilgili verilen eğitim yetersizdir. Bu durum hem uygulama bulgularına; hem de ilköğretim okullarında okutulan Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi derslerinin programlarına bakıldığında açıkça görülmektedir.
2. Uygulama sonuçlarına göre kız ve erkek öğrencilerin çocuk haklarına bakışı aynı yöndedir.
3. Uygulama sonuçlarına göre ilköğretim çağındaki çocukların yarısına yakını ailede şiddet görmektedir ve çocuklar da bunu kabullenmektedirler.
4. Uygulama sonuçlarına göre çocukların çoğu ailelerini her konuda ön plana çıkartarak geleneksel aile yapısının değişmediğini göstermişler ve cevaplarında ailelerini devletin bile üstüne çıkarmışlardır.
5. Türkiye’de Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin kabulünden bugüne 12 yıl geçmiş olmasına rağmen çocuk hakları konusunda hiçbir ilerleme ve değişim olmamıştır.
6. Uygulama sonuçlarına göre çocukların neredeyse tamamına yakınının doğru cevabı akıl yürüterek bulduğu görülmektedir.

4.2. Öneriler

1. Çocuk hakları konusuna öğretim programlarında daha geniş yer verilmelidir.
2. Okulda ve çevrede çocukların haklarını öğrenmeleri için gerekli fırsatlar yaratılmalıdır.
3. Öğretmenlerin, çocuk hakları eğitiminin önemi ve gereği konusunda bilgilendirilmeleri gereklidir.

KAYNAKLAR

- AKYÜZ, Emine, *Ulusal ve Uluslar arası Hukukta Çocuğun Haklarının Ve Güvenliğinin Korunması*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara - 2000
- AKYÜZ, Emine, “Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı.” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 151, 2001
- <http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/akyuz.htm>(15/09/2004)
- ALP, Ali ve Ali KAHRAMAN, *Küreselleşme ve Politika Yakınlaşmaları*, 2001

- http://www.libra-dt.org.tr/guncel/Diger/alp_kuresellesme.htm (15/09/2004)
ARAL, Neriman ve Figen GÜRSOY, “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”, *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 151, 2001,
http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/aran_gursoy.htm (05/09/2004)
ARAS, Hülya ve diğ., “İkinci Uluslar Arası Eğitimde Çocuk Hakları Konferansı.” *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 151, 2001
http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/aras_birinci_uluc.htm (05/09/2004)
Benim Haklarım. İstanbul Çocukları Vakfı, İstanbul - 1999
CILGA, İbrahim, “Demokrasi İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları.” *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 151, 2001
<http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/cilga.htm> (Erişim Tarihi: 05/09/2004)
DOĞAN, İsmail, *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları İnsan Haklarının Kültürel Temelleri*. Pegem Yayıncılık, Ankara - 2000
DURAN, Hicran. “Çocukların Eğitim Hakkını Sözleşmelerle Güvence Altına Almamıza Rağmen Bu Konudaki Rakamlar Hiç İç Açıcı Değil”
<http://www.ogretmenlersitesi.com/yazi/arsiv/milliyet4.htm> (Erişim Tarihi: 05/09/2004)
ERDEN, Münire, *Eğitimde Program Değerlendirme*. 3. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara - 1998
KAPTAN, Saim, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Geliştirilmiş 11. Baskı, Tekişik Web Ofset Tesisleri, Ankara - 1998
KOÇAK, Nurcan, “Erken Çocukluk Döneminde Eğitim ve Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 151, 2001
<http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/kocak.htm> (Erişim Tarihi: 05/09/2004)
MÜFTÜ, Gülgün, “Çocukların Hakları”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 151, 2001
<http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/muftu.htm> (Erişim Tarihi: 05/09/2004)
SENEMOĞLU, Nuray, “Çocuk Hakları Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları.” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 151, 2001
<http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/snemoğlu.htm> (Erişim Tarihi: 05/09/2004)